

Beste kommunale økonomiplan 2021-24

VERSJON 9.12.2020

FRAMSIKT AS, NKK

AGENDA
KAUPANG

Forord

Dette er en beskrivelse av metode og datagrunnlag for kåringen av Norges beste kommunale økonomiplan for perioden 2021-24.

Juryen har bestått av Asbjørn O Pedersen fra NKK og Bjørn A Brox fra Agenda Kaupang AS. Økonomiplanene er gjennomgått av studenter ved NHH i november 2020. Juryen har laget kriterier for kåringen og kvalitetssikret gjennomgangen av dokumentene.

Vi håper denne kåringen inspirerer til økt innsats for å lage gode styringsdokumenter i norske kommuner.

Det kan godt hende det er gjort enkelte feil ved gjennomgangen av dokumentene. Arbeidet er gjort på kort tid med lite ressurser.

Vi takker for godt samarbeid med Framsikt AS om kåringen.

Skøyen desember 2020

Bjørn A Brox

Juryleder

Innhold

1	Sammendrag	5
2	Kriterier	6
2.1	<i>Bidra til sunn økonomi: maks 18 poeng</i>	7
2.2	<i>Bidra til gode resultater: maks 11 poeng</i>	10
2.3	<i>Enkelhet: maks 4 poeng</i>	11
3	Proessen	13
4	Resultatene	14
5	Mulige endringer for 2021	15

1 Sammendrag

Agenda Kaupang, NKKF og Framsikt har samarbeidet om kåringen av den beste økonomiplanen for 2021-24.

Økonomiplanene er blant de viktigste kommunale styringsdokumentene. Økonomiplanene skal bidra til god økonomistyring og riktige prioriteringer av kommunale midler. De skal samtidig være forståelig for legfolk i kommunestyret.

Dette er en stor og vanskelig oppgave å lage gode økonomiplaner. Kommunene er store organisasjoner med mange oppgaver. De er både myndighetsutøvere, velforeninger og store tjenesteprodusenter..

Kåringen er et forsøk på å stimulere til forbedring av kvaliteten på planene. Planene er vurdert etter 33 kriterier for god økonomistyring, gode leveranser og enkelhet.

Alle de 356 kommunene har vært med i konkurransen. De 180 økonomiplanene som lå på kommunens hjemmeside 13.11.2020 er gjennomgått. De andre er forkastet, fordi de ble levert for sent. De 44 planene med best håndtering av finansområdet gikk videre til finalen.

Vinneren i 2020 ble Karmøy kommune med 28,5 av 33 poeng. Bergen, Gjøvik og Klepp kom på delt andre plass med 26 poeng. De 10 beste framgår av figuren under.

Navn	Sum
Karmøy	28,5
Gjøvik	26
Klepp	26
Bergen	26
Haugesund	25
Trondheim	24,5
Alta	24
Midtre Gauldal	23,5
Vestby	23
Ringerike	23

De beste kommunene skiller seg ut med balanserte og gjennomførte plandokumenter. De er opptatt av både økonomistyring, kvalitetsforbedring og brukervennlighet for politikerne. Karmøy har 10-årig investeringsbudsjett, sammenligner seg systematisk med andre kommuner og legger fram budsjettet etter tjeneste.

Dette er det fjerde året en slik kåring finner sted. Blir norske kommuner flinkere til økonomisk planlegging? Det er det vanskelig å vurdere. Kriteriene har ikke vært de samme fra år til år.

I denne rapporten går vi gjennom kriteriene, prosessen og resultatet i årets kåring. Til slutt gis det noen signaler om endringer i kriteriene for neste år.

2 Kriterier

Målet med kåringen er å stimulere utviklingen av gode kommunale styringsdokumenter. Et godt eksempel kan inspirere andre.

Økonomiplanen er et av de viktigste kommunale styringsdokumentene. Alle kommuner må hvert år lage en økonomiplan for de neste fire årene. Økonomiplan og årsbudsjett er lovpålagt etter kommuneloven. De aller fleste kommuner lager årsbudsjett og økonomiplan i et felles dokument og legger det fram som samme sak i kommunestyrets siste møte før jul. Fra 2020 kan økonomiplanen også gjelde som den kortsiktige delen av kommuneplanen - Kommuneplanens handlingsdel. Slik blir det gjort i de fleste kommuner. Noen kommuner kaller derfor dokumentet for handlingsprogram eller handlings- og økonomiplan.

Økonomiplanen er et politisk styringsdokument. Det er kommunestyrets verktøy for å styre rådmannen/administrasjonen. Planen vedtas i kommunestyret etter innstilling fra formannskapet. Rådmannen lager et forslag. Det er rådmannens forslag til plan som er vurdert i denne kåringen.

Det er vanskelig å styre en kommune. Kommunen har mange og store oppgaver. Kommunene er både myndighetsutøvere, velforeninger og store tjenesteytende bedrifter (ofte de største i kommunen). Det er store organisasjoner i stadig endring. Både oppdragsgiverne (staten og kommunestyret) og brukerne stiller stadig større krav til produksjon og kvalitet. Kommunene konkurrerer med hverandre (om innbyggere og skattebetalere), med staten (om oppgaver) og med private (om kunder).

Hvis kommunene ikke gjør jobben sin, risikerer de å miste oppgavene sine til staten eller private. Derfor er det viktig at kommunene har god styring.

Dette er en kåring av kommunen med det beste styringsdokumentet. Det betyr ikke kommunen med den beste styringen. Gode resultater trenger ikke komme av gode styringsdokumenter. Og motsatt. Vi prøver å finne dokumenter som gir god styringshjelp. Juryen har formulert tre hovedmål for en økonomiplan:

1. Bidra til sunn økonomi

Det er helt nødvendig å sette tæring etter næring. Kommuner med dårlige finanser havner fort i kaos. Økonomiplanen skal bidra til både finansiell kontroll og effektiv drift.

2. Bidra til gode leveranser

Det er ikke tilstrekkelig å ha god økonomistyring. Kommunene skal også levere gode tjenester til innbyggerne. Økonomiplanen skal bidra til at innbyggerne får bedre tjenester for pengene.

3. Lett forståelig

Politikerne i kommunestyrene er legfolk. Halvparten byttes ut ved hvert valg. Kommuneadministrasjonen har en vanskelig jobb, når det skal lages styringsdokumenter. Legfolk skal settes i stand til å ta beslutninger i vanskelige saker med stor betydning for mange mennesker. Og ofte med store økonomiske konsekvenser.

I tillegg: Kommunene må tenke langsiktig. Ett år er et øyeblikk for en kommune. Det gjelder både økonomistyringen og målstyringen. Viktige endringer kan ta mange år. Det kan ta 7 år å bygge en ny skole i Oslo. Derfor er det viktig med minst fire års reell planhorisont, gjerne mer.

Det er ingen fasit for hvordan man skal styre en kommune. Det er mange krav til hvilke tjenester kommunen skal levere, men lite konkrete krav til kvalitet. Mye er opp til kommunepolitikerne. Det er derfor viktig å sammenligne seg med andre kommuner og måle egen framgang fra år til år. Det er viktig å bruke relevante og enkle nøkkeltall i styringsdokumentene.

Kåringen er basert på 33 indikatorer for å måle hvordan økonomiplanen bidrar til god økonomistyring, gode leveranser og enkelhet. Planene kan maksimalt få 33 poeng. I det følgende skal vi beskrive og begrunne indikatorene.

2.1 Bidra til sunn økonomi: maks 18 poeng

Det er 16 indikatorer om finanser og 2 indikatorer om kostnadsnivå.

2.1.1 Finansene, 16 poeng

Finansene bør håndteres ved hjelp av noen få nøkkeltall. Administrasjonen må forstå detaljene i regnskapet, men det bør politikerne få slippe. De tre viktigste finansielle nøkkeltallene er:

- Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter. Dette er det viktigste finansielle nøkkeltallet. Dette forteller om kommunen klarer å sette av midler for å dekke uforutsette forhold. Alt kan ikke brukes på den daglige driften. Det er viktig å sette av penger til utviklingsarbeid og investeringer. Teknisk beregningsutvalg anbefaler minst 1,75 prosent netto driftsresultat.
- Netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter. Dette nøkkeltallet forteller om kommunen tar stor renterisiko. Nå er rentene rekordlave. Ingen vet hvor lenge det vil vare. Mange lån tas opp med flytende rente og 30-40 års nedbetalingstid.
- Disposisjonsfondet i prosent av netto driftsutgifter. Disposisjonsfondet er fri egenkapital, opptjent som overskudd i tidligere år. Dette er reserven kommunen har å tære på i dårlige tider. Nøkkeltallet forteller om reservene er store, sett i forhold til omsetningen. Uten fondsmidler blir selv små underskudd en stor sak.

I kåringen 2020 ble det gitt 12 poeng knyttet til disse tre nøkkeltallene, fire poeng per nøkkeltall:

- At det er vedtatt en finansiell handlingsregel for nøkkeltallet
- At økonomiplanen viser budsjett-tall for hvert år i planperioden
- At planen viser regnskapstall
- At planen viser regnskapstall for andre kommuner (kommunegruppen eller landet).

Det er blitt vanlig å framstille de finansielle nøkkeltallene i enkle figurer med verdier for politiske mål, budsjett og regnskap for egen kommune og andre kommuner. Figuren under er hentet fra økonomiplanen for Karmøy 2020-23. Denne metoden kan med fordel brukes for andre (alle?) nøkkeltall i planen.

Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter

Figur 1: Presentasjon av netto driftsresultat for Karmøy kommune. Kilde: Økonomiplanen 2020-23.

Andre indikatorer for finansene:

- **Korrigert netto driftsresultat**

Øyvind Sunde, forfatteren av boken «Kommuneregnskapet», har anbefalt å bruke det han kaller «korrigert netto driftsresultat». Det vil si netto driftsresultat, korrigert for bruk og avsetning til bundet driftsfond. På den måten tar vi bort resultateffekten av overskudd og underskudd i VAR-sektoren. Det er et viktig poeng, siden VAR-sektoren ikke er finansiert med frie driftsinntekter (skatt og rammetilskudd), men ved huseieravgifter. VAR-sektoren og den øvrige driften har lite med hverandre å gjøre.

I kåringen 2020 ble det gitt poeng for å vise budsjettert korrigert netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter.

- **10-årig investeringsbudsjett**

Investeringer må planlegges på lenger sikt enn fire år. Det kan ta 7 år å planlegge og bygge en skole i de store byene. Samtidig må eksisterende bygg før eller siden fornyes. Kommunale formålsbygg er produksjonslokaler med begrenset levetid. Tilstandsanalyser av kommunale formålsbygg dokumenterer investeringsbehovene. Kommunene bør beskrive investeringsbehovene de neste 10 år i økonomiplanene.

I kåringen i 2020 ble det gitt poeng til kommuner som viser 10-årige investeringsbudsjetter i økonomiplanen. Det betyr konkrete prosjekter, ikke bare uspesifiserte beløp per tjeneste.

- **Konsernbudsjett**

Den nye kommuneloven krever konsernregnskap for 2020. Konsernet defineres i kommuneloven som kommunekassen og kommunale foretak. Hvis man skal lage konsernregnskap, så er det naturlig å lage konsernbudsjett.

I kåringen i 2020 ble det gitt poeng til økonomiplaner med konsernbudsjett etter definisjonen i kommuneloven.

- **Viser regnskap og årets budsjett i budsjettskjemaene**

Det er viktig å vite hvor man er, ikke bare hvor man vil. Det er vanskelig å forholde seg til budsjetter, uten å se regnskapene. Det er derfor viktig at økonomiplanen viser regnskapstallene sammen med budsjetterte tall. Dette kan være vanskelig, hvis kommunen har omorganisert. Dette er aktuelt i budsjettene for 2021, siden mange kommuner ble slått sammen 1.1.2020. Regnskap 2019 er for de gamle kommunene.

Ved kåringen i 2020 ble det gitt poeng for økonomiplaner som har tatt med fjorårets regnskap i obligatoriske budsjettskjemaer.

2.1.2 Kostnadsnivå, 2 poeng

Kostnadsnivået er også viktig. Det er naturlig å stille krav om effektivitet/produktivitet. Staten forutsetter årlig produktivetsvekst i kommunene. Kommunepolitikere bør få vite hvordan volum og enhetspriser er i forhold til andre kommuner, på en mest mulig sammenlignbar måte.

Produktivitet er kostnad per produsert enhet. Det mangler gode mål for produktivitet i kommunesektoren. Man vet sjelden om lave enhetskostnader skyldes høy produktivitet eller lav kvalitet. Likevel mener vi at volum og enhetskostnader må måles så godt som mulig.

- **Behovskorrigerede netto utgifter per innbygger**

Det er viktig å sammenligne kostnadsnivået med andre kommuner. Det er store kostnadsforskjeller mellom kommunene. Slike sammenligninger gir en pekepinn på hvor stort handlingsrommet for omstilling er i en kommune.

Det er utviklet metoder for å sammenligne samlet kostnadsnivå i kommunene. Delkostnadsnøkler i inntektssystemet brukes for å korrigere for ulikheter i behov. Netto driftsutgifter per innbygger korrigeres for forskjeller i demografi, geografi og sosiale forhold. Inntektssystemer har delkostnadsnøkler for skole, barnehage, barnevern, sosial, helse, PLO, administrasjon og landbruk. Det er ingen korreksjon for kultur og tekniske tjenester.

Dette er vanskelige tekniske øvelser. Kostratallene kan ikke benyttes direkte, de er bare rådata for slike beregninger. Få kommuner klarer å gjøre dette selv. Det er mulig å benytte modeller fra KS, Framsikt, Agenda Kaupang, Telemarkforskning eller Kommunal Rapport.

I kåringen 2020 ble det gitt et poeng for å sammenligne behovskorrigerede samlede driftsutgifter med andre kommuner (kommunegruppen eller landet).

- **Volum og enhetskostnader i tjenestene**

Forskjeller i kostnader per innbygger i en tjeneste kan komme av forskjeller i volum eller enhetspris.

Enhetskostnader i tjenestene har stor økonomisk betydning og kan styres politisk mer eller mindre. Kommunen styrer bemanningsfaktoren på sykehjem og i SFO. Staten har laget minstekrav til bemanning i grunnskole og barnehage, men de fleste kommuner har høyere bemanning enn loven krever.

I kåringen i 2020 ble det gitt et poeng for økonomiplaner som sammenligner nøkkeltall for produktivitet med andre kommuner (i en eller annen tjeneste).

2.2 Bidra til gode resultater: maks 11 poeng

I kåringen 2020 kan økonomiplanene oppnå 11 poeng for å bidra til gode leveranser. Det er kvaliteten på målstyringen i planene som belønnes. Juryen skiller mellom tre typer mål:

- **Mål for tjenestekvalitet.** Det ble krevet mål for kvalitet i grunnskolen. Grunnskolen har gode og lett tilgjengelige indikatorer for resultat kvalitet (utbytte for brukerne).
- **Mål for samfunnsutvikling,** for eksempel antall arbeidsplasser i kommunen eller befolkningens helsetilstand.
- **Mål for grønt skifte,** for eksempel utslipp av CO2.

Det er ikke nok å vite hvor kommunen vil. Det er også viktig å vite hvor kommunen er, hvis politikerne skal kunne vurdere om planene er realistiske. Det er dessuten viktig å vite hvor andre kommuner er, for å kunne vurdere om dette målet skal prioriteres. Planene belønnes med poeng for:

- At planen inneholder **måltall**
- At planen inneholder **resultater for tidligere år**
- At planen inneholder **resultater for andre kommuner.**

Ved kåringen er det gitt maksimalt tre poeng for tjenestekvalitet, tre poeng for samfunnsutvikling og tre poeng for grønt skifte. Det ble ikke stilt krav om å ha mål og resultater for samme indikator ved kåringen i 2020.

- **Henter mål fra kommuneplanen**

Økonomiplanen er ikke det eneste kommunale planleggingsdokumentet. Alt kan ikke planlegges gjennom økonomiplanen. Økonomiplanen er en fireårig handlingsplan for kommuneplanen, som ofte har 10-15 års planhorisont. De fleste kommuner har dessuten en rekke mer langsiktige sektorplaner. I økonomiplanen skal politikerne prioritere mellom mål i alle de øvrige planene.

Den nye kommuneloven legger økt vekt på økonomiplanen som verktøy for langsiktig kommuneplanlegging. Det er derfor viktig at økonomiplanen er tydelig koplet til kommuneplanen.

Ved kåringen 2020 ble det gitt et poeng til planer som presenterer målene i kommuneplanen på en tydelig måte.

- **Bruker Kommunebarometeret**

Kommunebarometeret er Kommunal Rapports verktøy for å sammenligne kvalitet og kostnader i norske kommuner. Kommuner rangeres hvert år på 150 indikatorer for tjenestekvalitet og kostnadsnivå.

Kommunebarometeret er den eneste målingen av samlet kvalitet i kommunale tjenester. Kommunebarometeret har fått stor betydning og brukes av mange kommuner for å sammenligne seg med andre kommuner. Den inneholder de viktigste indikatorene for kvalitet (og en del mindre viktige eller mer omdiskuterte indikatorer).

Kåringen 2020 gir ett poeng til økonomiplaner som viser resultater fra Kommunebarometeret.

2.3 Enkelhet: maks 4 poeng

Økonomiplanene kan få maksimalt 4 poeng for enkelhet.

- **Økonomiplan på hjemmesiden innen 13.11.**

Dette er ikke noe man får poeng for i kåringen. Det er et krav for å bli vurdert. De planene som ble vurdert, var de som lå på kommunens hjemmeside senest fredag 13.11.2020.

At rådmannens forslag til økonomiplan publiseres på hjemmesiden 13.11 er ikke noe strengt krav. Det er lovlig sent. Planen skal deretter behandles i formannskapet. Formannskapets innstilling skal ligge 14 dager på høring og deretter behandles i kommunestyret før jul.

- **Økonomiplan under 100 sider**

Det er et poeng at kommunale sakspapirer ikke blir for lange. Det er ikke slik at jo mer detaljert plan, jo bedre. I lange planer forsvinner lett det viktige blant det mindre viktige. Det er fullt mulig å lage en god økonomiplan på under 100 sider.

Dette poenget er blitt ekstra viktig etter at sakspapirene ikke lenger sendes ut i papirform. Det er fort gjort at saksmengden eser ut, når ingen ser hvor stor haugen blir.

Det er dessuten vanskelig å måle størrelsen på nettbaserte dokumenter. I praksis betyr dette kravet at planen må finnes på nettet i PDF-utgave. Det er bare da antall sider kan telles.

- **Nettutgave av økonomiplan**

Mulighetene for å publisere brukervennlige styringsdokumenter blir stadig bedre. Dokumenter kan forenkles ved at lesere kan klikke seg nedover i teksten. Det gjelder for eksempel beskrivelsen av omstillingsprosjekter, sparetiltak og investeringer.

I kåringen 2020 gis det et poeng for planer med nettutgave.

- **Ønskelister**

Rollefordelingen mellom politikerne og administrasjon er ikke endret siden Max Webers beskrivelser for 100 år siden. Administrasjonen skal utrede og politikerne beslutte. Det betyr at administrasjonen bør utrede flere løsninger, for å gi politikerne valgmuligheter. Mangel på alternative løsninger kan få store negative konsekvenser. I noen kommuner velger politikerne å saksbehandle selv, i verste fall ved hjelp av benkeforslag i kommunestyret like før jul.

Det er ikke realistisk å kreve at det skal foreligge alternative løsninger i alle saker. En enkel løsning i økonomiplanen er å legge ved ønskelister og alternative kuttlistene. Da får politikerne i alle fall noen valgmuligheter.

Ved kåringen 2020 ble det gitt et poeng til planer med ønskelister.

- **Budsjettering etter tjenester**

Økonomiplaner kan legges fram etter intern organisering (ansvar) eller etter tjenester (Kostrafunksjoner). Kåringen gir et poeng til planer lagt fram etter tjenester.

I dag er det 10-20 kommuner som legger fram budsjettet etter (grupper av) Kostrafunksjoner. Kommuner har ulike grunner for å legge fram økonomiplanen etter tjenester:

- Forenkling: Det er lettest å forstå tjenesteinndelingen. Politikerne kjenner de kommunale tjenestene, men ikke den kommunale organiseringen. Folk flest vet hva barnevern og helsestasjoner er, men ikke «Familiens Hus».
- Skille mellom politikk og administrasjon. Tjenester er politikk og ansvar er administrasjon. Politikerne bør prioritere mellom grunnskole og andre tjenester, men la rådmannen fordele pengene mellom rektorene.
- Øke mulighetene for økonomisk analyse. All analyse av kommuneregnskapet er basert på Kostra-nøkkeltall. Det er viktig å kunne lage de samme nøkkeltallene i budsjettet.

3 Prosessen

I prinsippet er alle 356 økonomiplaner for perioden 2021-24 blitt vurdert. Kåringen har foregått i flere faser. Det har vært to runder med kvalifisering:

- **Krav om publisering på nett innen 13.11**

Planene som er vurdert, er de som lå på kommunens hjemmeside 13.11. Det lå 180 planer ute på det tidspunktet. De andre planene kom ikke med, fordi de ble laget for sent.

- **Krav om god behandling av 6 finansielle nøkkeltall**

Det var nødvendig å skille ut de mest interessante planene på en enkel måte, for å få ferdig arbeidet før Framsikt brukerforum 23.11. Juryen har lagt mest vekt på de finansielle nøkkeltallene. Alle 180 planer ble vurdert etter 6 kriterier:

- Netto driftsresultat %-handlingsregel
- Netto driftsresultat %-budsjetterte verdier
- Netto driftsresultat %-tall for tidligere år
- Netto driftsresultat %-tall for andre kommuner
- Netto lånegjeld %-budsjetterte verdier
- Disposisjonsfond %-budsjetterte verdier

Alle planer med 6 poeng gikk videre. Det var 44 planer.

- **Gjennomgang av gjenstående 27 nøkkeltall**

Juryen hadde laget 33 kriterier. De 44 planene med god håndtering av finansene ble vurdert etter alle kriterier.

- **Kvalitetssikring**

Det er to studenter ved Handelshøyskolen (NHH) som har gjennomgått planene etter veiledning fra juryen. De 10 planene med høyest poengsum ble til slutt gjennomgått av juryen, før de nominerte ble kåret. De 10 beste planene er merket ut med gult i det vedlagte regnearket.

Det er nødvendig å ta forbehold for feil og mangler i gjennomgangen av planene. Arbeidet er gjort på kort tid med lite ressurser.

4 Resultatene

Det var Karmøy som vant kåringen, med 28,5 poeng. Bergen, Klepp og Gjøvik fikk delt andreplass med 26 poeng.

Det er gitt maksimalt et poeng for hvert av de 33 kriteriene. Noen kriterier er mer skjønnsmessige enn andre. Noen planer er dessuten mer uklare enn andre. Det er derfor gitt 0,5 poeng enkelte steder.

Det vedlagte regnearket viser resultater for alle kommunene. Det ligger også lenker til alle økonomiplan-dokumentene. Regnearket viser hvilke kommuner som er vurdert og hvilke poeng som er gitt.

Tabell 1: De 10 beste økonomiplanene 2020

Navn	Sum
Karmøy	28,5
Gjøvik	26
Klepp	26
Bergen	26
Haugesund	25
Trondheim	24,5
Alta	24
Midtre Gauldal	23,5
Vestby	23
Ringerike	23

5 Mulige endringer for 2021

Kriteriene for denne kåringen er ikke hugget i stein. Regelverk, planleggingsteknikk og verktøy endrer seg stadig. Det er dessuten viktig å gjøre kriteriene så klare/konkrete som mulig.

Erfaringene fra 2020 viser at enkelte kriterier har vært uklare. Det gjelder spesielt målstyringen. Det var stilt for lite krav til sammenheng mellom måltall og resultater. Det har også vært vanskelig å vurdere om planene er lagt fram etter funksjon eller ansvar.

For kåringen 2021 kan det komme nye krav til kvalitet i dokumentene:

- Tidligere publisering av økonomiplanen, for eksempel 1.11. Politikerne bør få rimelig tid til å behandle dokumentet.
- Publisering av planen i PDF-format (for å få enklere oversikt over planen).
- Befolkningsprognoser, siden demografien er den viktigste kostnadsdriveren i kommunen
- Beregning av demografikostnader (hvordan påvirkes kostnadene av endret antall innbyggere)
- Bruttobudsjettering av demografikostnader: Ekstra poeng til kommuner som budsjetterer både utgiftene og inntektene (endret skatt og rammetilskudd) ved endret demografi de neste fire årene.
- At planen oppfyller vedtatt handlingsregel for netto driftsresultat. Det er viktig å ta de finansielle handlingsreglene på alvor. Det er rådmannens ansvar å vise hvilke muligheter det er for å oppnå det vedtatte målet. Politikerne skal ikke være saksbehandlere. De skal ta stilling til utredninger fra administrasjonen.
- Det må være tydelig at kommunen legger fram budsjettet etter tjeneste (planen viser hvordan Kostrafunksjoner er gruppert).